

ΒΙΒΛΙΟ - ΙΔΕΕΣ

Ο Μαλρό στη Μόσχα του 1934

Οι σημειώσεις του Γάλλου συγγραφέα και οι εντυπώσεις του από το σοβιετικό καθεστώς

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

«**Αν οι συγγραφείς** είναι οι μηχανικοί των ψυχών, μην ξεχνάτε ότι η σπουδαιότερη ιδιότητα του μηχανικού είναι να εφευρίσκει». Είναι η έμμεση απάντηση του Γάλλου συγγραφέα Αντρέ Μαλρό στην άποψη του Στάλιν ότι ο συγγραφέας είναι «μηχανικός των ψυχών» και επώθησε δημοσίως στην καρδιά του σοβιετικού καθεστώτος το 1934. Ο Αντρέ Μαλρό ήταν ο επιφανέστερος από τους ξένους προσκεκλημένους συγγραφείς στο Πρώτο Συνέδριο των Σοβιετικών Συγγραφέων το 1934 στη Μόσχα. Στη διάρκεια

Μια κλασική πόζα του συγγραφέα Αντρέ Μαλρό, πολλά χρόνια μετά το ταξίδι του στην ΕΣΣΔ το 1934.

Το «**Σημειωματάριο από την ΕΣΣΔ**», ένα νικουμένο για τον Μεσοπόλεμο, κυκλοφορεί σύντομα στα ελληνικά.

αυτού του ταξιδιού που έκανε ο Μαλρό με τη γυναίκα του Κλάρε, γνώρισε όχι μόνο συγγραφείς και καλλιτέχνες, αλλά και όψεις της ρωσικής σκέψης των αιώνων ανθρώπων. Οτι τον εξέπληξε και ότι τον εντυπωσίασε σ' αυτό το ταξίδι βρέθηκαν γραμμένα σ' ένα σημειωματάριο, που φυλάσσεται στο μουσείο Ρισάρ Ανγκρέν στην Γκρανβίλ.

Αποκαλύψεις

Αυτό το σημειωματάριο, «έ- να εκπαιδευτικό ντοκουμέντο, που φλώσσεται για μια επίσημη εκπαιδευτική εποχή» πρόκειται για κυκλοφορηθεί τις επόμενες μέρες από τις εκδόσεις «Πατάκης» με τίτλο «Σημειωματάριο από την ΕΣΣΔ - 1934» και από τις σελίδες του η «Κ» προδημοσιεύει μερικά αποσπάσματα - μικρές γεύσεις από τις διεσπασμένες παρατηρήσεις ενός συγγραφέα - διανοητή. Και στον εξαιρετικά κατατοπιστικό πρόλογο του Ζαν-Υβ Ταντιέ ανακαλύπτουμε πολλές και αποκαλυπτικές λεπτομέρειες για εκείνη τη δύσκολη αλλά δημιουργική εποχή. Ο

Αντρέ Μαλρό δεν κάνει τίποτα άλλο από το να παρατηρεί εκείνη την ακαθόλη χώρα με τη μεγάλη ιστορία, που αναζητούσε το στίγμα της και τον προσανατολισμό, με πολλά

λαθή και μεγάλες παλινδρομήσεις. Και φυσικά ήταν άνθρωπος σαν τον Μαλρό δεν μπορεί παρά να τον απασχολούν οι δρόμοι της γραφής.

Αλέξης Τολστόι: «Ο μόνος ντυμένος κομψά. Πλατινένια αλυσίδα. Φαίνεται πως όλοι τον αντιμετωπίζουν με σεβασμό. Διαπιστώνει ότι τον διαβάσει πλάθος αναγνωστών, αλλά το διαπιστώνει σχεδόν πικραμέ-

νος, και ο τόνος της φωνής του μοιάζει να λέει: "Χάρουν ό,τι τους δώσουν, δεν υπάρχει λόγος να είμαι περίφρωνος". Το βασικό στην τέχνη, μου λέει, βρίσκεται στην αντίθεση ανάμεσα στον ρεαλισμό και τον νατουραλισμό. Ο νατουραλισμός είναι φωτογραφία. Αυτό δεν έχει ενδιαφέρον. Ρεαλισμός είναι να διατηρείς τους χαρακτηρισμούς αληθινούς, δίνοντάς τους όμως κάτι περισσότερο. (Δεν μπόρεσα να καταλάβω αν ήθελε να πει: δίνοντάς τους νόημα ή ανάγοντάς τους σε αρχέτυπα)».

Πάστερνακ: «Ένας μελαγχολικός Μπόστερ Κίτον με μακριά δόντια, που μπερδεύει τα λόγια του, αλλά εμφανώς κατοικημένος απ' τα δαμάσκηνα. Αν ήταν μουσουλμάνος, θα ήταν προφήτης».

Ντοστογιέφσκι: «Εκτός από τους εφήβους, αυτοί που μιλούν εδώ για τον Ντοστογιέφσκι είναι σχεδόν όλοι γέροι. Οι κομμουνιστές τον σπασίνονται, κάτι αρκετά λογικό, και γίνονται πολύ καλά σε ποιο βαθμό το σύμπτωμα του αντιτέλει στο δικό τους. Το ναθούν τόσο πολύ αυτό, που τελικά δεν καταλαβαίνουν ότι ο Ντοστογιέφσκι είναι ένας πολύ μεγάλος τραγικός ποιητής».

Επιστολή στον Αντρέ Ζαντί: «Εδώ υπάρχουν ούκ ολίγες "Union pour la Verite", κάποιες γεμάτες πάθος, ειληνεύς και συμπαιθικές, κάποιες χειρότερες απ' αυτή που γνωρίζετε - πολύ χειρότερες. Θα σας πω την επόμενη φορά τι σκέφτομαι για σας οι πρώτες. Είναι τρεις συγγραφείς που μετρούν στους λογοτεχνικούς κύκλους: εσείς, ο Σελίν, κι εγώ. Αρκετά παραγνωρισμένοι εξόλλου και οι τρεις».

Εκεί μόνο την αξία του ντοκουμέντου ή συνοψίζεται και από λογοτεχνική άξια αυτό το σημειωματάριο; Οπωσδήποτε υπερισχύει η δύναμη και η αξία του ντοκουμέντου, της ρεπορτάζακας καταγραφής σκέψεων και διαλόγων, της στιγμιαίας εντύπωσης, αλλά σίγουρα μάλλον έχει ιδιαίτερη σημασία ότι ο συγγραφέας αυτών των σύντομων σημειώσεων είναι ο Αντρέ Μαλρό.

ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΕΣ

ΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΑ

Περσική γραφή σε δυτικό στυλ

Συντέκ Κενταγιάν, «Η τυφλή κουκουβάγια»
Μετ. Φωτεινή Σιδηροπούλου, Τουράτζ Γιάζιανού. εκδ. Τόπος, σελ. 171.

Ξεκινώντας το βαθιά μελαγχολικό, μποντελρικής κολής μυθιστόρημα του Κενταγιάν αισθανθήκαμε μια αλλοτρία δυσφορία. Θυμήθηκα τα λόγια παλαιού παιδαγωγικού καθηγητή μου που έλεγαν πως η λογοτεχνία δεν είναι απόλαυση. Πως τα μεγάλα έργα απαιτούν επίσημη προσπάθεια για να εισέλθει κανείς και να οικειοποιηθεί τον κόσμο τους.

Αν και συνειδητοποιήσα ότι επρόκειτο για απουδαίο - τουλάχιστον στη ιστορική του - έργο, η ενόχληση αυτή δεν έλεγχε να με αφήσει. Όσο σκοτεινάζει και βάραινε το θαυματοδότη αυτό βιβλίο, απέδιδε εκεί, στην πεσιθότατη φύση του, τη δυσφορία μου. Προχωρώντας όμως στην ανόγνωση, ένιωθα θλίψη προ πολλού αποδεχθεί το σπρεπ του, ένιωθα φράσει στο σημείο να απολαμβάνω, όπως και ο αφηγητής, τη νοσηρή μορφή του, κατάλαβα ότι η ενόχληση είχε άλλη αιτία. Η δυσφορία ορεβόταν σ' ένα παγιωμένο αίθριο εξαστάσις.

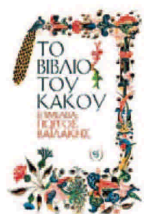
Ενώ ξεκίνησα το βιβλίο με την εντύπωση ότι διαβάζω ένα συμβλητικό έργο της σύγχρονης ιρανικής λογοτεχνίας, βαθιά μέσα μου ένοιωθα πως πρόκειται για αμιγώς δυτικό μυθιστόρημα. Οι ήρωες, οι εκτόνες και οι (αυτο)λέες) πράξεις που επανέλασαν και διαπλέκονται ανησυχώντας το περσικό καλί που υφάνει η ιστορικοτεχνική γραφή του Κενταγιάν, προέρχονταν από τον εξωτικό κόσμο της περσικής μυθολογίας.

Ο πρώτος, που ανησυχούσε σε πάμπολλα έργα των νεότερων χρόνων, π. χ. στο ευρωπαϊκό παράδειγμα στον Σαίξπηρ, είναι η αίσθηση ότι η ζωή είναι ένα όνειρο, ζωή και όνειρο ένα αεζιδόλοπο συνομιλούμενο, εντός του οποίου η πραγματικότητα διαλύεται όπως η ζάχαρη στο νερό - εξυρωγνίζοντας μαζί της και τον ήρωα. Το ιδεώδες του υπομήριου φρονιά που βρεβλάσσεται τη ζωή, τους σθανθωρούς του, βρισκοντας καταπύγιο στο όνειρο και - κυρίως - σε έναν χαλκευμένο άλλο ε- αυτό ή σερά αυτών ή προσωνυμίας, αποτελεί άλλο βασικό γνώρισμα. Εδώ ο ήρωας ενδύεται κυκλική μεταμορφωμένη σε όλα τα πρόσωπα του δράματος. Ο δε περσικός ανησυχισμός του (σε συνδυασμό με μια απίθανη εμπό- θεια), το μαύρο μηδέν που καταπίνει τα πάντα, και η αίσθηση του παραλόγου της ύπαρξης αποτελούν επίσης σταθερά μοτίβα του είνου.

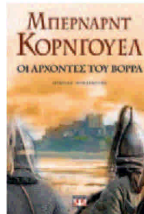
Ο Κενταγιάν ήταν ο πρώτος αυτοκράτορας και ο πρώτος νεωτερικός ποιητής του Ιράν. Ένας συγγραφέας που δεν έγινε ποτέ αποδεκτός από το πολιτικοκοινωνικό και θρησκευτικό κατεστημένο του Ιράν. Το συνθετικό αυτό βιβλίο εκφράζει ένα οδυνηρό μεσοδιάστημα: ο ανέπιτος συγγραφέας που βρίσκεται στην κόψη εκείνη του ευρωπαικού όπου ο παραδοσιακός πολιτικός έχει υποστατικό εξασπαστεί, ενώ ο νεωτερικός δεν έχει ακόμα επέλθει.

Γι' αυτό και «Η τυφλή κουκουβάγια» είναι ένα οριστικοτεχνικό πλεγμένο καλί με ευρωπαϊκό μοτίβο ή μια περσική τύπου μινιατούρα πάνω σε γαλλική ταμπουρέτα. Δεν με εξηπάτησε κανείς, ενώ ξέχασα ότι το μυθιστόρημα είναι το κατ' εσχάτη νεωτερικό είδος που καταπίνει όλα τα άλλα.

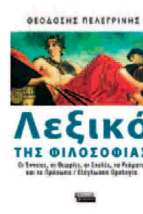
Η συλλογή του Σαββάτου

1 Το βιβλίο του κακού
εκδ. Μοιχό Κοιτί
Είκοσι δύο συγγραφείς επιλέγουν τους κακούς ήρωες που βασάζονται στα αντίστοιχα μέρη της Κόλασης, με συνοδευτικά ημερήσια που αναλαμβάνουν να κατατοπίσουν τον αναγνώστη στον σύγχρονο Κόσμο Κόσμο.

2 Οι άρκοντες του Βορρά
του Μπερναρντ Κόρνιουελ
μετ. Νίκος Γ. Παπαδόκης εκδ. Ψυχογιός
Είναι το τρίτο μέρος της σειράς «Σαξονικά χρονικά» και ο συγγραφέας περιγράφει την ανελευθέρωση του Ουέστερ από τους Βίκινγκς.

3 Λεξικό της Φιλοσοφίας του Θεού
εκδ. Ελληνικά Γράμματα
Εμπλουτισμένος επαναικτολογημένος ο τόμος, που καλύπτει πάνω από 25 αιώνες φιλοσοφίας και πάνω από 15.000 λήμματα σε 1.616 σελίδες και καλύπτει όλο το φάσμα της φιλοσοφικής παραγωγής.